

5. Chervanov, D.M. and Neykova, L.I. (1999), Management innovation and investment development companies Ukraine, Znanntia, Kyiv, 514 p. (ukr).
6. Sharp, W.F. and Bailey, G.J. (1997), Investments [transl.], INFRA-M, Moscow, 1000 p. (rus).
7. Diaz-Diaz, N.L., Aguiar-Diaz, I., De Saa-Perez P. (2006), Technological Knowledge Assets And Innovation, *International Journal of Technology Management*, 35, 29-51. doi: 10.1504/IJTM.2006.009228
8. Pisano, G. (2006), Profiting from innovation and the Intellectual Property Revolution, *Research Policy*, 35(8), 1122-1130. doi: 10.1016/j.respo.2006.09.008.
9. Doing Business, available at: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2016>.
10. State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
11. *On innovation activity priorities in Ukraine*. Law of Ukraine, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
12. Stepanova, A.A. (2015), Diversification of the energy dependence of Ukraine, *Bulletin of KNU. Series Economy*, № 172, 69-74.
13. Camier, Jean. 254 milliards de dollars d'investissements en energies renouvelables en 2013, available at: http://www.rse-magazine.com/254-milliards-de-dollars-d-investissements-en-energies-renouvelables-en-2013_a457.html.
14. 2013: des investissements toujours en baisse pour les renouvelables, available at: <http://www.energiesactu.fr/production/2013-des-investissements-toujours-en-baisse-pour-les-renouvelables-0021882>.
15. The strategy of innovative development of Ukraine for 2010-2020 in Conditions of Global Challenges, available at: www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr.doc.
16. Ukraine in the world rankings, available at: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/9160>.

© Степанова Алла

Надійшла до редакції 04.08.2016

УДК 339.54.012.435

ШАМБОРОВСЬКИЙ ГРИГОРІЙ,

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів

ПОЛІТИКА ПРОТЕКЦІОНІЗМУ В ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЕКОНОМІКАХ

У статті досліджуються особливості використання політики протекціонізму в країнах із трансформаційною економікою. Розглядаються позитивні та негативні наслідки заходів протекціонізму. Визначено, що особливого поширення використання політики протекціонізму набуває під час загострення кризових явищ у міжнародній економіці. Аналізуються протиріччя, які виникають при застосуванні протекціонізму в окремих країнах із трансформаційною економікою. Встановлено, що визначити щільність взаємозв'язку між рівнем економічного зростання та економічною політикою щодо заходів обмеження або лібералізації досить важко через велику кількість факторів внутрішнього та зовнішнього впливу. Досліджується проблематика індивідуального та колективного протекціонізму. Розглядаються особливості реалізації політики колективного протекціонізму на прикладі країн пострадянського простору. Визначено ряд умов, необхідних для ефективного проведення заходів протекціонізму в країнах із трансформаційною економікою.

Ключові слова: протекціонізм; політика протекціонізму; трансформаційна економіка; індивідуальний протекціонізм; колективний протекціонізм.

Постановка проблеми. З метою захисту вітчизняних товаровиробників від зовнішніх конкурентів багато урядів країн на різних етапах розвитку національної економіки використовували протекціонізм як форму стимулювання розвитку внутрішнього ринку. Протекціонізм притаманний країнам із будь-яким розвитком економіки, проте найчастіше він використовується саме в країнах із трансформаційною економікою. Це пов'я-

зано з прагненням національних урядів таких країн стимулювати внутрішнє виробництво. Поряд із тим, приклади багатьох країн із трансформаційною економікою свідчать про те, що заходи протекціоністського спрямування не є універсальними й насамперед мають ураховувати особливості та економічний потенціал окремої країни.

Наявність значних диспропорцій між різними краї-

нами, що здійснюють торгівлю на світових ринках, а також посилення тенденцій до виникнення перманентних кризових станів призводять до актуалізації проблематики дослідження політики протекціонізму. Протиріччя є особливо характерними для країн із трансформаційною економікою, адже досягнення балансу між доступом на вільні світові ринки та захистом національних товаровиробників є для них критично важливим.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблематика дослідження політики протекціонізму була і є предметом численних наукових праць як зарубіжних, так і вітчизняних учених. Її основи були закладені ще фундаторами економічної теорії Т. Менном, Дж. С. Міллем, Ф. Лістом, О. Гамільтоном, Г. Джонсоном та іншими. Серед сучасних зарубіжних науковців різноманітні аспекти політики протекціонізму висвітлюють Е. Менсфілд, Х. Аршам, М. Нігматуллін [4], Дж. Фрітц, С. Дж. Евенет [8], С. Мілнер [9], М. Бачіні [10] та інші. Окремі напрямки дослідження визначення сутності та змісту політики протекціонізму, у тому числі в країнах із трансформаційною економікою, є предметом дослідження і вітчизняних науковців, серед яких М. І. Барановська, Т. В. Батанова, А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, Т. В. Кальченко, Ю. Г. Козак, Д. Г. Лук'яненко [1], Н. С. Логвінова, Л. О. Миргородська, Л. П. Петрашко, В. В. Рокоча, Т. М. Циганкова та інші.

В Україні як державі з трансформаційною економікою існує потреба ґрунтовного дослідження напрямків, механізмів та інструментів протекціонізму, застосовуваних урядами країн, що успішно пройшли цей етап. Потребують подальшого розгляду також теоретичні питання, пов'язані з розширенням впливу колективного протекціонізму на економічну політику країн із трансформаційною економікою.

Метою статті є дослідження змісту реалізації політики протекціонізму в країнах із трансформаційною економікою; мета обумовлює постановку таких завдань: проаналізувати зміст та форми використання політики протекціонізму в країнах із трансформаційною економікою, оцінити використання протекціоністських заходів у країнах Центрально-Східної Європи та пострадянського простору, визначити особливості індивідуального та колективного протекціонізму.

Виклад основного матеріалу. Протекціонізм як метод захисту національного товаровиробника на світовому ринку виник досить давно і в тих чи інших формах використовується до сьогодні. Незважаючи на задекларовану орієнтацію на повну лібералізацію глобального світового ринку, переважна більшість країн, у тому числі й високорозвинених, використовують заходи протекціоністського характеру [9, с. 691]. Особливо чітко такі тенденції простежуються в періоди загострення кризових станів глобальної економіки. У цілому ж, характерною особливістю останніх років залишається наявність дуалізму використання протекціоністської політики: з одного боку, розвинені країни всебічно акцентують на необхідності лібералізації торгівлі на міжнародному ринку, проте на практиці використовують досить жорсткі заходи щодо обмеження доступу іноземних товаровиробників до власних ринків. З іншого боку, країни з більш слабкою економікою, лібералізуючи власні ринки, посилюють залежність національних економік від впливу кон'юнктури світового ринку.

Конкурентні позиції окремих країн та національних товаровиробників значною мірою залежать від характеру участі у світовій торгівлі. Поряд із тим, досить щільним є взаємозв'язок між діяльністю товаровиробників та рішеннями, що приймають національні органи

влади у сфері торгівлі. Таким чином, національна торговельна політика не може бути повністю відокремленою від заходів державного регулювання, а загальний економічний розвиток країн, особливо тих, які перебувають на етапі трансформації, прямо залежить як від можливостей доступу на зовнішні ринки, так і від ступеня відкритості внутрішнього ринку.

Країни з трансформаційною економікою мають власну специфіку, і суттєву роль у їх економічному розвитку відіграє й можливість доступу до світових товарних ринків. Досить розповсюдженим у зарубіжній економічній літературі є підхід, у якому декларується, що економічний розвиток країн із трансформаційною економікою має прямий взаємозв'язок із лібералізацією товарного ринку [10, с. 385]. Поряд із тим, досвід використання як політики протекціонізму, так і лібералізації в різних країнах із трансформаційною економікою свідчить про те, що єдиного чіткого підходу не існує й не може існувати. Це пов'язано зі специфікою кожної окремої країни, наявністю або відсутністю ресурсного потенціалу, політичними аспектами, впливом зовнішніх та внутрішніх факторів на економіку тощо.

Розглядаючи основні аргументи, які найчастіше наводять на користь використання політики протекціонізму в країнах із трансформаційною економікою, можна виокремити такі:

- протекціонізм дозволяє захистити окремі галузі національної економіки, які перебувають на стадії трансформації, від зовнішньої конкуренції. Досягнути цього можна, створивши для національних підприємств більш сприятливі умови, ніж для іноземних імпортерів;
- протекціонізм сприяє підвищенню зайнятості населення, тоді як збільшення обсягів більш дешевих імпортованих товарів призводить до її зниження [2, с. 106];
- заходи протекціоністського характеру сприяють досягненню внутрішньої незалежності країни в певних галузях, які мають стратегічне для трансформаційної економіки значення;
- протекціоністська політика дозволяє країні забезпечити достатній рівень економічної безпеки, що є особливо важливим у кризові періоди, які перманентно виникають у світовому господарстві;
- використання протекціоністської політики дозволяє мінімізувати вплив економік окремих країн на національну [1, с. 84-88].

Незважаючи на вагомі аргументи на користь використання протекціоністської політики в країнах із трансформаційною економікою, важливо також урахувати й негативні наслідки, які можуть її супроводжувати. Так, до контраргументів використання політики протекціонізму можна віднести такі:

- протекціонізм, створюючи штучні бар'єри для іноземних імпортерів, підживляє систему стимулювання розвитку національних товаровиробників;
- наслідками протекціоністської політики можуть бути втрати від неможливості використання переваг міжнародного поділу праці;
- протекціонізм може негативно позначатись на внутрішньому споживачеві, адже його наслідками досить часто є зростання цін, дефіцит товарів або їх обмежений асортимент;
- застосування заходів протекціоністського характеру неминуче призводить до погіршення економічних відносин з іншими країнами, у тому числі, до торговельних війн та інших агресивних дій між окремими країнами та їх об'єднаннями.

Розглядаючи особливості розвитку окремих країн з трансформаційною економікою, помічаємо їх чітку диверсифікацію на країни, що обрали шлях лібералізації,

та країни, які більшою або меншою мірою використовують заходи протекціоністського характеру.

Відповідно до класифікації країн міжнародними організаціями (ООН, МВФ, Світового банку) до країн із трансформаційною (перехідною) економікою, як правило, відносять країни Центрально-Східної Європи та країни колишнього СРСР, які проводили трансформацію з централізовано-планової до ринкової економіки. Також до цієї групи країн відносять Монголію, Китай, Лаос та В'єтнам.

Слід відмітити, що країни ЦСЄ, які на сьогодні є членами Європейського Союзу (Польща, Угорщина, Чеська Республіка, Словацька Республіка, Румунія, Болгарія, Естонія, Латвія, Литва), а також окремі країни колишньої Югославії (Хорватія, Словенія) практично завершили етап трансформації власних економічних си-

стем. Сьогодні політика цих країн щодо зовнішньої торгівлі чітко регламентована численними нормативними актами ЄС, а отже, уведення певних заходів протекціонізму є досить обмеженим і має погоджуватись на рівні Європейської комісії та інших регуляторних органів ЄС.

Окремо розглянемо досвід країн Середньої Азії, які, на відміну від країн ЦСЄ та Балтії, відмовились від загальної лібералізації внутрішнього ринку. Навпаки, активне застосування політики протекціонізму в сукупності з іншими економічними реформами сприяли деяким країнам (Туркменістану, Узбекистану, Казахстану) досягти значного рівня зростання основних макроекономічних показників. Про це, зокрема, свідчать показники зростання ВВП у цих країнах за останні роки (див. табл. 1).

Таблиця 1. - Показники зростання ВВП у період 2011-2015 рр. (%)*

Країни	2011	2012	2013	2014	2015 (попередні дані)
Туркменістан	14,7	11,1	10,2	10,3	8,5
Узбекистан	8,3	8,2	8,0	8,1	7,5
Казахстан	7,5	5,0	6,0	4,3	1,2
Росія	4,3	3,4	1,3	0,6	-4,2
Польща	5,0	1,6	1,3	3,3	3,4
Угорщина	1,8	-1,7	1,9	3,7	2,9
Словацька Республіка	2,8	1,5	1,4	2,5	3,1
Естонія	7,6	5,2	1,6	2,9	2,0
Латвія	6,2	4,0	3,0	2,4	2,3
Литва	6,0	3,8	3,5	3,0	1,7
Румунія	1,1	0,6	3,4	2,8	3,5
Болгарія	1,6	0,2	1,3	1,5	1,8
Хорватія	-0,3	-2,2	-1,1	-0,4	0,9
Словенія	0,6	-2,7	-1,1	3,0	2,3
Україна	5,5	0,2	0,0	-6,8	-11,5

Джерело: складено автором за [3, 5].

Таким чином, можемо констатувати, що сама політика протекціонізму або, навпаки, орієнтація на лібералізацію не дають можливості визначити переваги тієї чи іншої країни. Так, зокрема серед країн ЦСЄ, які увійшли до ЄС і проводили лібералізацію власних ринків, економічні показники розвитку є відмінними. Аналогічно відмінними є й показники інших країн пострадянського простору, які активно застосовують політику протекціонізму.

Найбільш чітко рівень протекціонізму національної

економіки можна визначити через дослідження сукупних ставок тарифів та кількісних обмежувальних заходів, які країна застосовує по відношенню до своїх торговельних партнерів. Однак для спрощення аналізу та визначення основних тенденцій достатньо розглянути тарифи режиму найбільшого сприяння, які країни традиційно використовують у зовнішній торгівлі. Розглянемо середні ставки цього тарифу в країнах пострадянського простору з трансформаційною економікою (див. табл. 2).

Таблиця 2. - Середня ставка тарифу режиму найбільшого сприяння у період 2009-2016 рр. (у %)*

Країна	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016 (за I півріччя)
Азербайджан	7,18	7,43	7,47	7,44	7,45	7,44	7,18	7,43
Вірменія	-	-	-	2,9	2,9	2,92	4,88	4,19
Білорусь	7,13	13,84	12,33	12,35	12,12	10,13	9,19	5,92
Грузія	0,72	0,68	1,04	0,85	0,88	0,87	0,72	0,68
Казахстан	4,99	11,56	11,78	11,85	9,93	9,19	5,94	4,86
Киргизстан	14,91	14,48	14,46	14,42	14,44	13,72	6,07	4,99
Молдова	2,72	2,73	4,47	4,66	2,86	3,62	2,72	2,73
РФ	14,3	12,41	12,45	12,2	10,09	8,91	6,13	5,19
Таджикистан	6,58	6,45	6,14	6,53	6,41	6,36	6,36	6,58
Україна	3,11	3,07	3,06	3,06	3,04	3,11	3,07	3,06
Узбекистан	30,17	-	-	29,39	28,32	28,28	29,39	28,32
Естонія	3,23	3,23	3,27	3,21	3,12	3,7	3,54	3,23
Латвія	3,23	3,23	3,27	3,21	3,12	3,7	3,54	3,23
Литва	3,23	3,23	3,27	3,21	3,12	3,7	3,54	3,23

Джерело: складено автором за [6].

Як видно з наведених показників, найвищий рівень тарифу режиму найбільшого сприяння є в Узбекистані (перевищує 28 %). У цілому це закономірно, адже країна протягом десятиріч проводить послідовну протекціоністську політику. До інших країн, які також активно застосовували політику протекціонізму у 2009-2016 рр., відносяться Білорусь, Казахстан, Росія, Киргизстан. Незважаючи на тенденцію до зниження після 2014 р., тариф режиму найбільшого сприяння цих країн залишається високим порівняно з іншими розглянутими країнами.

Особливістю останнього десятиріччя є поширення серед країн СНД "колективного протекціонізму" як форми захисту національних товаровиробників. Такий вид протекціонізму був реалізований шляхом створення: Євразійського економічного союзу Російської Федерації, Казахстану, Білорусі, Вірменії, Киргизії та Митного союзу Білорусі, Казахстану і РФ.

Об'єднання в економічні та митні союзи, безперечно, має свої переваги, але є й недоліки. Ураховуючи, що країни, які увійшли до таких блоків, здебільшого мають значний рівень технологічного відставання, головним завданням цих утворень має стати не стільки захист національних товаровиробників від зовнішньої конкуренції, скільки стимулювання оновлення виробничих комплексів із тим, щоб у майбутньому їхня продукція могла конкурувати на міжнародних ринках.

Розглядаючи політику протекціонізму окремих країн із трансформаційною економікою, слід також звернути увагу на її різноспрямований характер. Серед країн, які найбільше використовують заходи протекційного характеру, можна виокремити країни, об'єднані в Митний союз (Білорусь, Казахстан, РФ). Для них характерним є великий ступінь державного втручання в економіку, а тому політика протекціонізму є цілком закономірною.

Характерною рисою Казахстану в політиці проведен-

ня протекціоністських заходів є встановлення захисних бар'єрів для стимулювання виробництва певних груп товарів. У цілому така політика є характерною для багатьох країн, але в Казахстані вона має свої особливості, адже досить часто високий рівень ввезних мит встановлювався не стільки з урахуванням інтересів певних галузей або населення, а на користь окремих зацікавлених груп осіб. Значно поширеним сьогодні є термін "протекціонізм по-східному", або "казахський протекціонізм", суть якого полягає в захисті ринку праці через вимогу займати керівні посади громадянами Казахстану [4, с. 12].

Досить активно застосовує політику протекціонізму Білорусь. Таку політику називають політикою "валового протекціонізму", а її зміст полягає в тому, що країна намагається реалізувати в максимально широкому масштабі політику імпортозаміщення. Поряд із тим, для реалізації такої політики досить часто здійснюється імпорт необхідних комплектуючих, а тому акцентувати на національній унікальності цього виду протекціонізму не варто.

Особливо поширені заходи протекціоністського характеру в Російській Федерації. Виразною такою тенденцією стала після фінансової кризи 2008-2009 рр., коли кількість запроваджених протекціоністських заходів зросла у 6,7 раза. Так, якщо у 2009 р. їх кількість сягала 71, то у 2015 р. - 478 [8]. Відзначимо, що в умовах військово-політичної агресії протекціонізм у РФ набирає крайньої форми - торговельної війни - і стає політичною доктриною.

Підтвердженням того, що країни Митного союзу на чолі з РФ проводять жорстку політику протекціонізму, можна вважати статистичні дані щодо кількості запроваджених цими країнами протекціоністських заходів, у порівнянні з іншими країнами з трансформаційною економікою (рис. 1).

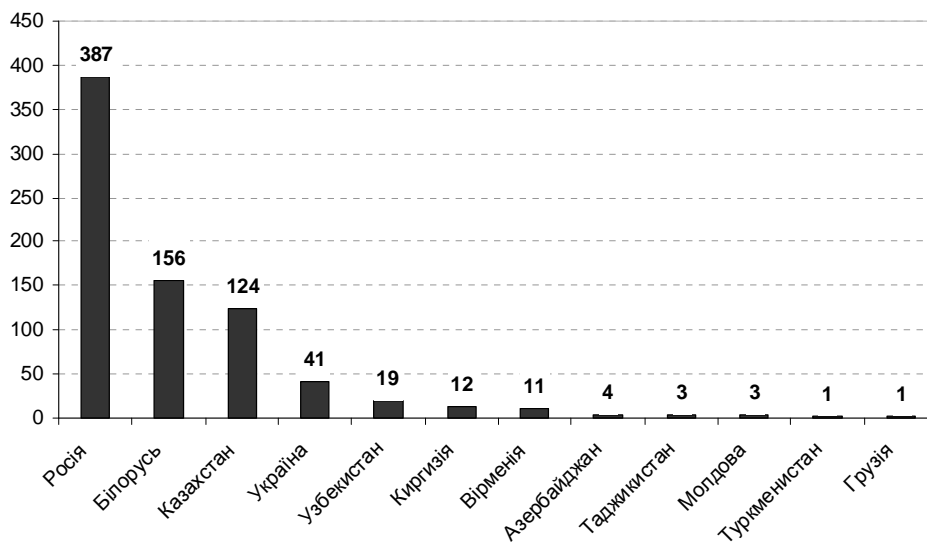

Рис. 1. Кількість протекціоністських обмежувальних заходів деяких країн (станом на I півріччя 2016 р.).

Джерело: складено автором за [7].

На графіку видно, що саме три країни, які увійшли до Митного союзу (Росія, Казахстан, Білорусь), найбільш широко впроваджують протекціоністські заходи порівняно з іншими країнами пострадянського простору.

Аналізуючи обґрунтованість використання протекціоністських заходів на пострадянському просторі, а головне - наявність значного економічного зростання від їх запровадження, слід відзначити, що на сьогодні

ця стратегія не приносить очікуваних результатів. Це пов'язано з існуванням низки проблем: низьким рівнем конкурентоспроможності трансформаційних економік пострадянського простору (для його підвищення необхідно проводити структурну перебудову); відсутністю належного інституційного середовища; занадто великою зарегульованістю економічних суб'єктів з боку держави тощо. Ці, а також інші проблеми соціально-еко-

номічного розвитку політика протекціонізму не вирішує, а навпаки, їх консервує, стримуючи конкуренцію з боку іноземних імпортерів, що в підсумку ослаблює мотивацію й ділову активність вітчизняних виробників.

Висновки

Використання протекціоністської політики в країнах із трансформаційною економікою часто не призводить до очікуваних позитивних результатів. Це пов'язано з наявністю негативних наслідків від застосування заходів протекціоністського характеру, до яких, зокрема, можна віднести: спотворення конкуренції, збільшення корупції та сповільнення технологічного розвитку. Однак застосування заходів протекціонізму може бути економічно доцільним та ефективним у короткостроковому періоді з метою стимулювання галузей, які мають експортний потенціал.

Використання політики протекціонізму має враховувати певні особливості:

- при застосуванні протекціоністських заходів та очікуванні ефекту від їх реалізації повинні враховуватися часові межі;

- вибіркоче застосування заходів протекціоністського характеру в країнах з трансформаційною економікою є неефективним, адже по суті не змінює структури економіки, що є першочерговим для таких країн. Саме тому, для досягнення комплексного позитивного ефекту необхідним є забезпечення підтримки й суміжних галузей економіки;

- задля ефективної реалізації політики протекціонізму підприємства та галузі, які отримують державну підтримку, мають бути експортоорієнтованими. Уведення мита та використання інших заходів протекціонізму повинні доповнюватись вимогами стимулювання експорту.

Шамборовский Григорий,

кандидат экономических наук, доцент кафедры международных экономических отношений Львовского национального университета имени Ивана Франко

ПОЛИТИКА ПРОТЕКЦИОНИЗМА В ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ЭКОНОМИКАХ

В статье исследуются особенности использования политики протекционизма в странах с трансформационной экономикой. Рассматриваются положительные и отрицательные последствия мер протекционизма. Определено, что особое распространение использования политики протекционизма приобретает во время обострения кризисных явлений в международной экономике. Анализируются противоречия, которые возникают при применении политики протекционизма в отдельных странах с трансформационной экономикой. Установлено, что определить плотность взаимосвязи между уровнем экономического роста и экономической политикой по мерам ограничения или либерализации довольно трудно из-за обилия факторов внутреннего и внешнего воздействия. Исследуется проблематика индивидуального и коллективного протекционизма. Рассматриваются особенности реализации политики коллективного протекционизма на примере стран постсоветского пространства. Определен ряд условий, необходимых для эффективного проведения мер протекционизма в странах с трансформационной экономикой.

Ключевые слова: протекционизм; политика протекционизма; трансформационная экономика; индивидуальный протекционизм; коллективный протекционизм.

Shamborovskyi Grygoriy,

PhD in Economics, Associate professor of Department of International Economic Relations, Ivan Franko National University of Lviv

PROTECTIONIST POLICY IN TRANSITION ECONOMIES

The article researches the features of application of protectionist policy in countries with transition economy. The positive and negative consequences of protectionism are considered. It is defined the protectionism measures

ЛІТЕРАТУРА

1. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка / Ю. Г. Козак, Д. Г. Лук'яненко, Ю. В. Макогон. - [3-е вид.]. - К. : Центр учбової літ-ри, 2009. - 560 с.

2. Серпухов М. Ю. Обґрунтування інтересів учасників торговельних війн у міжнародній економіці / М. Ю. Серпухов // Економіка розвитку. - 2013. - № 3 (67). - С. 106-110.

3. Попов В. В. Экономическое чудо переходного периода: как Узбекистану удалось то, что не удалось ни одной постсоветской экономике / В. В. Попов // Журнал Новой экономической ассоциации. - 2014. - № 1 (21). - С. 136-159.

4. Нигматуллин М. Привлекая западные капиталы: инвестиционная политика Республики Казахстан / М. Нигматуллин // Финансы Казахстана. - 2003. - № 8. - С. 30-35.

5. EBRD Transition Report 2015-16 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ebrd.com/news/publications/transition-report/ebrd-transition-report-201516.html>.

6. International Trade Centre (ITC) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.macmap.org/CountryAnalysis/AverageTariff.aspx>.

7. Global Trade Alert [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.globaltradealert.org>.

8. Evenett S. J. The Tide Turns? Trade, Protectionism, and Slowing Global Growth [Електронний ресурс] / Simon J. Evenett, Johannes Fritz // Global Trade Alert. - Centre for Economic Policy Research. - 2015. - 114 с. - Режим доступу : <http://www.globaltradealert.org/gta-analysis/tide-turns-trade-protectionism-and-slowning-global-growth>.

9. Milner C. Declining protection in developing countries: Fact or fiction? / C. Milner // World Economy. - 2013. - Vol. 36, issue 6. - P. 689-700. doi: 10.1111/twec.12070

10. Baccini L. Preventing protectionism: International institutions and trade policy / L. Baccini, S. Y. Kim // Review of International Organizations. - 2012. - Vol. 7, issue 4. - P. 369-398. doi: 10.1007/s11558-011-9140-7

special increase during the aggravation of the crisis in the world economy. The arising contradictions in the practice of protectionist policy in some countries with transition economy are analyzed. The specific features and characteristics of protectionist measures in the Central and Eastern European Countries are highlighted. The article determines that it is sufficiently difficult to identify the density of the correlation between the level of economic growth and economic policy in the fields of restriction measures or liberalization, because of the large number of factors of internal and external influences. The issues of individual and collective protectionism are investigated. The features of the implementation of the collective protectionist policy on the example of the countries of the former Soviet Union are considered. A set of necessary conditions for effective application of protectionist policy measures in the countries with transition economy is determined.

Keywords: protectionism; protectionist policy; transition economy; individual protectionism; collective protectionism.

REFERENCES

1. Kozak, Yu.G. and Lukyanenko, D.G. and Makogon Yu.V. and others (2009), *International Economics*, Center of Educational Literature, Kyiv, 560 p. (ukr).
2. Serpukhov, M. (2013), Rationale interests of trade wars in the world economy, *Ekonomika rozvytku [Economy Development]*, № 3 (67), 106-110 (ukr).
3. Popov, V. V. (2014), Economic miracle of the transition period: how could Uzbekistan do what be any post-Soviet economy, *Zhurnal Novoy ekonomicheskoy assotsiatsii [Journal of the New Economic Association]*, № 1 (21), 136-159 (rus).
4. Nigmatullin, M. (2003), Attracting Western capital: the investment policy of the Republic of Kazakhstan, *Finance of Kazakhstan*, № 8, 30-35 (rus).
5. The European Bank for Reconstruction and Development Transition Report 2015-16, available at: <http://www.ebrd.com/news/publications/transition-report/ebd-transition-report-201516.html> (engl).
6. Market Access Map, International Trade Centre, available at: <http://www.macmap.org/CountryAnalysis/AverageTariff.aspx> (engl).
7. Site Statistics of Global Trade Alert, available at: <http://www.globaltradealert.org/site-statistics> (engl).
8. Evenett S. J., Fritz J. (2015), *The Tide Turns? Trade, Protectionism, and Slowing Global Growth*, available at: <http://www.globaltradealert.org/gta-analysis/tide-turns-trade-protectionism-and-slowing-global-growth> (engl).
9. Milner C. (2013), Declining protection in developing countries: Fact or fiction?, *World Economy*, Vol. 36, Iss. 6, 689-700. doi: 10.1111/twec.12070
10. Baccini, L. and Kim, S. Y. (2012), Preventing protectionism: International institutions and trade policy, *Review of International Organizations*, Vol. 7, Iss. 4, 369-398. doi: 10.1007/s11558-011-9140-7

© Шамборовський Григорій
Надійшла до редакції 16.08.2016